

DREPTUL

LEGISLAȚIUNE. — DOCTRINA. — JURISPRUDENȚĂ. — ECONOMIE POLITICĂ

DIRECTOR: C. G. DISSESCU

PRIM-REDACTOR: V. ATHANASOVICI

Redactori: PAUL NEGULESCU, DEMETRU NEGULESCU, ALEX. CERBAN, GEORGE MEITANI, G. G. DANIELOPOLU,
G. C. CRISTESCU, SILIU RĂDULESCU

REVISTA APARE
JOIA ȘI DUMINECA

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: STRADELA SF. SPIRIDON, 3
TELEFON 41/57

REDACTOR-ADMINISTRATOR
B. P. RĂDULESCU

ABONAMENTELE

se fac pe an și pe jumătate de an
la 1 Ianuarie și 1 Iulie

Dela 1 Iulie până la 1 Sept. revista nu apare

GR. G. PĂUCESCU
FONDATOR-PROPRIETAR

Un număr: 50 bani

Un număr vechiu 1 leu

COSTUL ABONAMENTULUI

Pe an, 40 lei; pe jumătate an, 20 lei

Studenții plătesc pe jumătate

Pentru străinătate se adaugă timbrul postal

S U M A R :

Data falsă în testamentele olografe, de d-l Hippolyte G. Nicolescu.

JURISPRUDENȚA ROMÂNĂ.— *Inalta Curte de casațiune și justiție*,

secțiunea I: Aurel Ernescu cu Comunitatea bulgară din Brăila.

Curtea de apel din Iași, secțiunea I: Ministerul public cu Măgărdici Bagdadian și alta.

Buletinul publicațiilor judiciare.

Bibliografie.

Data falsă în testamentele olografe

(URMARE)¹⁾

Să vedem acum ce s'a făcut și în alte țări cari au adoptat testamentul olograf pentru a se sustrage rigidității teoriei franceze.

Când vorbeam de teoria lui Demolombe, arătam că ea a fost reluată de alte țări cari au propagat-o mai îndrăzneț, și de unde eră propusă de autor pentru postdată numai, au întins-o și la antidată.

Așă s'a făcut în Belgia, cu toate protestările marelui logician Laurent (t. XIII, No. 202 seq.) și s'a creat o jurisprudență contrară celei franceze (*Vezi Pasierisic belge*, 1875, I, 207).

Iată teoria acestei jurisprudențe: data are o valoare proprie prin ea însăși. Ea este un element independent încheerii testamentului; ea implică, nu forțat, ziua în care, de fapt, testamentul a fost săvârșit, ci ziua în care testatorul *a voit* să fie considerat ca *săvârșit*; data e lăsată cu totul la voința testatorului. Data, precum mai târziu vor zice jurisconșulții germani, de acum înainte va fi ca un element al declarațiunei de voință constitutivă a

testamentului; prin urmare, ea e lăsată la voința testatorului.

Așă fiind, testamentul iscălit la 1 Martie 1914, în spiritul meu, testator, însă, nu e decât un proiect, îl datez însă astăzi, 8 Ianuarie 1915, fiindcă voesc ca de astăzi numai să devie testamentul meu. Exemplul privește ipoteza postdatei, dar tot așă va fi și cu antidata: recopiez testamentul meu, din 1 Martie 1914 cu data lui inițială prin apozițiunea aceleași date înțeleg a considera testamentul meu făcut la data inițială pe care astăzi o reproduc.

Dar atunci sub titlul de dată, întreaga chestiune a naturei juridice a testamentului, a concepțiunei testamentului olograf se pune pe terenul faptelor și principiilor. Căci, în adevăr, baza, fundamentul chestiunei stă în a se ști dacă testamentul olograf este el un act unic și indivizibil, din punctul de vedere al diferitelor faze și al elementelor distincte cari concurează la facerea lui, sau e un act ce se compune din trei părți independente, cari se pot realiza aparte și deosebit?

Dela rezolvirea acestei chestiuni depinde totul. Nu ne ocupăm însă de ea, e destul să afirmăm că, după părerea dominantă, testamentul este un tot indivizibil.

Să reluăm astfel chestiunea ce ne preocupă și să vedem consecințele imediate ale teoriei belgiene.

Cea mai importantă chestiune ce rezultă din această teorie, este că: data putând fi independentă de orice fapt relativ la formarea testamentului, testatorul poate să o pue când îi place, câteva zile înainte de ziua semnătorei sau câteva zile după, puțin importă. Din moment ce data există, testamentul satisface legea și e perfect valabil. Și jurisprudența belgiană admite că data e perfect

1) *Vezi Dreptul* No. 25 din a. e.

pusă, chiar dacă ar viză, cu știința testatorului, o altă zi diferită de aceea când a fost pusă, testamentul are dată și e valabil, fiindcă e data voită de testator. Așa că, după această teorie, nu vom avea dată falsă decât data eronată, provenită din greșala testatorului, și atunci dovedirea eroarei va face să apară exactă data voită, când va fi necesar aceasta, în caz de mai multe testamente, pentru a se ști care a revocat pe celelalte.

În dreptul român, avem art. 859 c. civ., care nu este decât copia fidelă a art. 970 c. civ. francez. Aceleași chestiuni se discută. În adevăr, data fiind un element esențial al existenței testamentului, data falsă echivalează cu lipsa de dată și atrage ca consecință nulitatea testamentului. În acest sens se pronunță precis doctrina (reprezentată prin d-l D. Alexandresco, *Explicațiunea dreptului civil român*, t. IV, ediția I, pag. 429).

Când, însă, data nu este exactă din cauza unei inadvertențe din partea testatorului, testamentul poate fi validat, dacă această dată poate fi rectificată prin însuși termenii testamentului¹⁾, și atunci acest testament este datat (Vezi D. Alexandresco, op. cit., pag. 430).

Jurisprudența merge însă mai departe: Cas. română, 21 Octombrie 1905 (*Dreptul* din 1905, p. 599), a judecat că dacă se constată că data testamentului este neexactă, nu din cauza voinței testatorului, ci numai din cauza nebăgărei de seamă, și dacă, pe lângă aceasta, se poate îndrepta eroarea și fixa în mod sigur data, cu ajutorul dispozițiilor din testament, sau al altor fapte sau probe, chiar în afară din testament, dar cari sunt în strânsă legătură și dau înțelesul dispozițiilor din testament, atunci nu mai e nici un motiv de a se anula testamentul. Rezultă, prin urmare, că jurisprudența noastră interpretează mult mai larg dispozițiile legale relative la data testamentului olograf, încât putem spune că și la noi data nu este numai decât cea scrisă de testator pe testamentul său, ci cea care rezultă, fie din dispozițiile testamentare în el cuprinse, fie chiar din alte fapte exterioare, cari au strânsă legătură cu dispozițiile din testament.

Justiția va cerceta dacă indicația voită a datei a fost făcută cu intențiune frauduloasă — pentru a îndepărta captația sau incapacitatea — dar în cazul acesta e vorba despre altceva și alte principii de probă se vor administra; noi nu ne ocupăm de această chestiune, precum am declarat-o la începutul studiului.

În Germania, înainte de punerea în aplicare a noului cod civil din 1900, în țările unde se aplică codul francez și există testamentul olograf¹⁾, jurisprudența imită teoria franceză. Ba încă o hotărîre²⁾ merge mai departe decât teoria franceză, căci pune principiul că testamentul olograf se încheie cu semnătura testatorului, și dacă data nu corespunde zilei semnăturii, e o dată falsă și anulează testamentul, chiar când neexactitatea datei este rezultatul unei erori³⁾. Din contră, o hotărîre din 20 Iunie 1899, ia o pozițiune cu totul deosebită (hotărîre importantă, fiind în ajunul punerii în aplicare a noului cod, când textul § 2231 era publicat și cunoscut de aproape trei ani). Ipoteza era următoarea: un testament era datat la 22 Mai 1893, și se făcuse dovada că el fusese scris și scris cu mai multe zile înaintea datei indicate de testator.

Avându-se în vedere că art. 970 francez nu impune decât o singură condițiune de formă, ca data să fie scrisă de mâna testatorului, fără să ceară ca data să fie pusă în ziua chiar când testamentul a fost scris; că, data și subscrierea fiind două lucruri deosebite și că a stabili un raport de unitate între apozitia datei și a semnăturii, în felul de a face un singur și acelaș act, ar fi a introduce o formalitate nouă, care nu e prevăzută în textul francez art. 970 c. civ., s'a hotărît că testamentul nu se poate anula pentru faptul că data i s'a pus în urmă⁴⁾. Cu atât mai mult, se adaogă, că, testamentul când e datat în urmă, această dată face desăvârșit actul, și face testamentul perfect valabil.

Această deciziune, precum vedem, consacră implicit teoria lui Demolombe, la care înclină și Laurent, cel puțin pentru cazul ipotezei în specie⁵⁾.

Aceasta a fost teoria jurisprudenței germane înainte de 1910.

Să vedem acum ce au zis autorii germani după introducerea codului nou civil din 1900, unde, prin § 2231, se admite sistemul testamentului olograf, cel puțin să vedem ce atitudine au luat, și apoi vom vedea care este concepțiunea dominantă care se degajează din acest studiu de jurisprudență comparată.

Constatăm dela prima vedere, că în opiniunile doctrinale cele mai noi, subzistă încă câteva deosebiri de păreri, dar există un larg curent de tendință dominantă. Putem clasă sistemul german în două grupuri, după cum se aproprie de teoria fran-

1) Primit apoi prin noul cod german în toate țările.

2) Trib. imperial, dată la 16 Iunie 1882.

3) Vezi Strohal, *Das deutsche Erbrecht*, ediție 2-a, § 21, nota 21.

4) Strohal op. cit., ediția 3-a, I, § 21, nota 29, p. 111—112.

5) Vezi Laurent, XIII, No. 209 și 212.

1) «*Ex propriis verbis, ex visceribus testamenti, non extrinsecus aut aliunde*».

ceză sau de sistemul jurisprudenței belgiane și fiecare grup se subdivide, după cum vedem :

În grupul francez sunt două păreri foarte distincte : una susținută de unii jurisconșulți rhenani, cari urmează exact teza jurisprudenței franceze, cu toate nuanțele ei diverse, și alta care nu admite nulitatea decât dacă data falsă a fost voită, și nu o admit când e făcută din eroare și prin nebagare de seamă. Reproduc teoria franceză în privința probelor intrinseci și extrinseci și susțin că proba falsității datei nu se poate face decât cu probe rezultând din însuș contextul testamentului, iar rectificarea datei se poate face prin declarațiunile testamentare, și că rectificată data, testamentul are dată, e valabil și conform dispozițiunilor § 2231 c. civ. german, alin. II 1).

Această părere, plină de nuanțe și distincțiuni, are însă puțini partizani. E prea în contradicțiune cu spiritul codului nou, care nu se pretează la analize așa subtile fiind prea tânăr. Unde s'au găsit așa complicațiuni, codul nou a tranșat prin texte precise, și dacă textul nou nu pomenește de ele e că le-au exclus. În fața unui text așa de recent, ceea ce trebuie să prevaleze este interpretarea cea simplă literară. Cu toate acestea, se pare că opinia franceză se susține și de o mare autoritate — profesorul Kohler — în expunerea codului civil publicată în ediția notată de el a Enciclopediei lui Hetzendorff, t. I, § 117, p. 745. Am putea cită de asemenea pe Kipp, în ediția Pandectelor lui Windscheid, t. III, § 545, p. 226 și alți autori citați de Kipp, precum : Brock, *Das Eigenhändige testament*, p. 84. Am putea cită, în fine, pe Endemann, *Lehrbuch des bürgerlichen Rechts*, I, III, § 27, nota 16.

Toți acești autori se raliază la hotărîrea din 1882, admitând sistemul francez în toate consecințele lui logice, fără nici un temperament, admit că o dată recunoscută falsă, atrage nulitatea testamentului, fără deosebire dacă a fost făcută cu voință sau din eroare.

Numai profesorul Kohler face oarecari atenuări.

Trebue însă să recunoaștem că acei juriști cari, cum am zis, formează grupul belgian, par a aveă o mai mare importanță, și acestui grup se pare că se vor raliă majoritatea autorilor. Numărul lor e destul de mare 2).

Între aceștia mai e și un autor, Hölder, care, în op. «Das eigenhändige testament», publicată în *Jähring's Jahrbücher*, 1900, pg. 303 seq., ne dă o părere intermediară.

El pleacă dela ideia cara pare că va deveni cea

dominantă, anume că semnătura e independentă de data testamentului, și prin urmare data poate fi pusă după voia testatorului, adică înainte sau după data iscăliturii, însă cu condițiunea ca să corespundă zilei când a fost pusă.

Astfel, cu această idee se întâlnește cu Demolombe și Laurent, ceea ce nu vreă să zică că primește sistemul mixt al lui Demolombe, căci, după Hölder, dacă testamentul s'a datat cu 1 Martie, când în realitate ziua când s'a datat a fost o alta, testamentul acesta are dată falsă, nu pentru că nu e în relațiune cu ziua subscrierei, dar pentru că nu e în acord cu ea însăș când a fost pusă. Pe când, după Demolombe, precum am văzut, în caz de postdată se susține validitatea testamentului.

Punctul de plecare și raționamentul lui Hölder sunt altele.

El distinge între cele două definițiuni ce se poate da datei false :

Data nu vizează alt fapt extrem decât pe ea însăș. Ea nu are de scop a indică ziua semnăturii, ci ziua când a fost pusă.

Trebue deci ca acea indicațiune să fie exactă. Data falsă înseamnă lipsă de dată. Căci § 2231, alin. II, nu cere ca data să fie aceea a semnăturii, cere numai o dată, și aceea nu poate fi decât ziua în care testatorul a pus-o.

Și testatorul poate să-și dateze testamentul ori când voește, fiindcă din acea zi el înțelege a-și face testamentul, indiferent dacă l-a scris înainte sau că-l va subscrie în urmă.

Dar el pune teza că data care nu ar fi exactă, adică aceeaș cu ziua când a pus-o, și aceasta cu voia testatorului, adică în mod voluntar, aceasta nu ar fi data testamentului, nu ar indică ziua când s'a îndeplinit elementul formal care dă testamentului perfecțiunea lui. Deci și în teoria lui Hölder este o formă care perfecționează actul, numai acea formă nu e semnătura, ci data.

Această distincțiune a lui Hölder mai nu are partizani, fiind prea subtilă. Căci, dacă data trebuie să releve un element constitutiv al testamentului, este greu de admis ca acel element să fie ziua însăș a punerii datei. Și apoi, prin ea se ajunge la nulitatea testamentului și în caz de postdată, cu toate că testatorul eră perfect capabil la acea dată, ipoteză favorabilă pentru a cărei validitate pledă Demolombe, căci pentru ipoteza antidei acest autor admite nulitatea. Mai nu eră nevoie de atâta opozițiune teoriei franceze, când chiar autorii din Franța o critică.

Așa dar, tendința germană, am putea spune că se aproprie de jurisprudența belgiană. Cel puțin așa se exprimă doctrina germană prin doi autori

1) Vezi Planck, pag. 440; Strohal, ediția 3-a, § 21, pag. 109 nota 24; Zaharia Crome, ediția 8-a, t. IV, pag. 279 seq.

2) V. Planck și Strohal, op. cit.

din cei mai de valoare: Planck sau mai bine Ritgen, care e autorul din colecțiunea lui Planck, a materiei relative la Erbrecht și Strohal, op. cit. Cosak, în opera *Lehrbuch des deutschen bürgerlichen Recht*, III, § 358, nota 2, e mai puțin afirmativ, el se mulțumește a zice că eroarea datei nu este o cauză de nulitate, cel puțin în cazul când e pusă prin inadvertență; părere identică acelei a jurisprudenței franceze care admite rectificarea datei false rezultată din inadvertență și nu-l anulează decât când neexactitatea este intenționată și voită. Așa că teoria lui Cosack e mai mult opusă teoriei rigide a lui Endemann, ne întrebăm dacă pentru rest primește el teoria lui Ritgen și Strohal, fiindcă se rapoartă la acesta din urmă? Ceeace este sigur, e că se invoacă și părerea lui Kipp și Strohal!

Și după teoria jurisprudenței belgiane, ca și după părerea doctrinei dominante din Germania consecințele sunt aceleași: data, pusă și după ziua semnăturii, dar e concordată cu ea însăși, sau în timpul semnăturii, dar în discordanță cu ziua apozițiunii ei, nu este falsă, fiindcă legea nu cere ca data să corespundă cu vre-un fapt extern, specializat, legea face din dată un element al voinței, lăsat la voia testatorului. Aceasta e concepțiunea doctrinei germane.

Să vedem cum se pronunță jurisprudența germană, după punerea în aplicare a noului cod.

Vom cită două deciziuni interesante, ambele din aceeași zi, 7 Aprilie 1902, emanând dela două jurisdicțiuni deosebite. Prima deciziune e cea a Tribunalului Imperial (Reichsgericht), cea mai interesantă, dată în sensul jurisprudenței franceze și pare a indică orientarea definitivă în care tinde a se angaja jurisprudența germană, și alta, dată de Inalta Curte din Berlin, în materie de jurisdicție gracioasă (kammergericht), contrară cel puțin în motivele ei și în sensul opiniunii lui Planck și Strohal, care, cum am zis, exprimă concepțiunea doctrinală germană. Din contextul jurisprudenței acestei din urmă deciziuni, pare a rezulta că cea dintâi deciziune a Tribunalului Imperial va avea influență decisivă asupra tribunalelor.

Să examinăm speciile și soluțiunile date:

În speța judecată de Trib. Imperial, eră vorba de un testament în care eră stabilit, în fapt, că la confecționarea lui se lăsase în alb numele legatarului, și acest nume s'a scris în urmă. Procedeu foarte practic, și testatorul prepară o formulă de testament, redijată, semnat și datat de el, dar vreă să-și rezerve posibilitatea de a desemna legatarul în ultimul moment. Acest moment poate fi acel ce precedează moartea, când poate să nu aibă puțința a redija un alt testament în întregul lui, dacă va avea de

adaos un nume, de aceasta poate fi în stare. Aceasta nu este oare o precauțiune foarte legitimă? Așa, testatorul în chestiune scrisese înainte de a muri numai numele legatarului, și cei interesați cereau anularea testamentului. După o serie de hotărâri diverse, date de instanțele inferioare, chestiunea veni înaintea Trib. Imperial, care anulează testamentul. Și eră foarte important a expune faptele, pentru a vedeă că din deciziune rezultă că nu s'a mulțumit a cere ca data să corespundă semnăturii, dar chiar cu redactarea fiecărei dispozițiuni din testament luat individual.

Când am arătat concepțiunea franceză, am văzut pe unii autori cari, aprobând jurisprudența franceză în fond, cereau, cel puțin după tendința lor, o relațiune a datei cu semnătura, acesta fiind actul care ar perfectă testamentul, pe când mențiunile adăugite la scriptură nu modifică perfecțiunea inițială și nu rump unitatea și indivizibilitatea testamentului; și, cu oarecari distincțiuni, ar fi părerea intermediară preconizată de Laurent (op. cit., No. 212). Această opinie intermediară deci e respinsă de Trib. Imperial german.

Dar ceeace importă a arată, sunt motivele pe cari se fundează această deciziune: În primul loc, se invoacă un argument de text, nu de mare valoare, se insistă asupra deosebirei de redacție a § 2231 al. II, față de art. 970 c. civ. francez, acesta din urmă cerând numai un testament redijat, semnat și datat de testator, fără a preciză de ce dată este vorba, pe când § 2231 al. II c. civ. german vreă o declarațiune scrisă și semnată de testator, cu mențiunea locului și datei, ceeace implică că asta nu înseamnă un loc și o zi oarecare, dar chiar locul și ziua testamentului însuși. Introducerea acestui text ar câștiga, așa dar, o importanță mare. Acestea sunt proceduri de interpretare și convin, se pare, codificațiunilor în leagănul lor, și francezii le-au făcut a doua zi după introducerea codului Napoleon, să sperăm că nici codul german nu le va suferi mult timp.

Mai semnificativ e argumentul principal dezvoltat de hotărâre.

Se recunoaște că dispozițiile § 2231, al. I, e de origine franceză, care s'a admis cu sensul cerut în acea legitațiune, cel puțin așa cum se interpretă în statele ce au fost supuse codului civil francez, și că prin urmare jurisprudența germană nu are decât a reproduce concepțiunea franceză a testamentului olograf, cu atât mai mult cu cât e singura care se poate lămurii în mod net și cert asupra capacității testatorului.

Un testament, mântuit la o epocă posterioară datei ce poartă, este un testament a cărui mențiuni au putut fi scrise la un moment în care testatorul

nu aveă plină luciditate de spirit; și mai bine, în loc de a lăsa interesaiilor sarcina de a face probele asupra acestui fapt, mai bine e de a-l suspecta și deci a-l anulă. Aceasta e concepția franceză și jurisprudența germană este gata să o primească. Ea este radicală, dar simplistă¹⁾.

Tribunalul Imperial înțeles-a a se pune în contradicere cu hotărîrea din 1899 din așunul codului nou, despre care am vorbit? In sine, aceste două hotărîri nu mi se par contradictorii. Motivele lor sunt inconciliabile. In prima hotărîre, în adevăr, data nu fusese pusă decât în urmă, și se zice în hotărîre că data închee testamentul, acest testament purtă astfel data adevărată a momentului când a fost desăvârșit. In testamentul de care e vorba în hotărîrea din 1902, o dispozițiune a fost adaosă în urmă, atunci când există anteriormente și testamentul încheis.

In fapt, deci, nu e nici o contradicere, dar este o mare contradicere în motive: căci, dacă hotărîrea din 1902 a avut intențiunea de a reproduce exact ceea ce se chiamă doctrina franceză, niciodată nu s'a admis în concepțiunea franceză, afară de opinia izolată a lui Laurent, ca data să fie prin ea singură actul care desăvârșește testamentul și că poate fi pusă și posterior iscăliturii.

In ce privește deciziunea cu totul opusă în Kammergericht la 7 Aprilie 1902, faptele se prezintă astfel: eră vorba de o eroare, nu asupra datei, dar asupra locului, și eră cert că soluția admisă relativ la data falsă să fie să se aplice și în privința neexactității locului. Dar se vede că nu erau destule greutățile create de noul cod german în privința datei false, când s'a cerut în text și mențiunea locului, cel puțin data are o importanță în ce privește capacitatea testatorului, dar mențiunea locului pentru ce s'a introdus? Și ceea ce eră curios în specie e că testamentul în cuprinsul său corijă această eroare, eră datat în Berlin și în o notă, sub iscălitură, se zicea că a fost scris în o altă localitate, în aceeași zi în care a și fost datat. Testatorul crezuse că localitatea aceea face administrativ parte din Berlin, și asta îl făcuse a-l dată Berlin, o simplă inardvetență, precum se vede, și testamentul însuș oferea elemente cari corijeau eroarea. Dacă s'ar fi sprijinit pe jurisprudența franceză, cum o făcea în aceeași zi Tribunalul Imperial, și putea, invocându-se aceleași proceduri de argumentare, a se ajunge la rezultatul dorit — menținerea testamentului — fiind-că jurisprudența franceză a admis întotdeauna rectificarea datei cu ajutorul dispozițiilor

din testament. Este adevărat că, în Germania și pentru tribunalele germane, ceea ce se chiamă jurisprudența franceză, eră reprezentată prin jurisprudența provinciilor rhenane, cari cereau exactitudinea integrală a datei declarate și afirmată de testator, fără a admite rectificări indirecte.

Putea deci să valideze testamentul, întemeindu-se pe tradițiune.

Din contra, deciziunea Kammergerichtului rupe pe față cu tradiția pentru a rezumă în mod net și precis concepția lui Planck și Strohal.

Plecând dela hotărîrea din 1899, care dejă pe terenul art. 970 francez consideră data ca un element care închee testamentul, considera prin *a fortiori* că trebuie să aparție testatorului dreptul de a declara în ce moment la voia lui trebuie să închee acest testament și prin urmare când fixează data viitoare, când indică momentul voinței lui de a încheie testamentul, și termenul ce se pune pentru a-l mântui, fie completându-l, fie modificându-l.

Cum să-i ridici această facultate, libertate? Aceasta ar fi incompatibil cu esența testamentului olograf care consistă în o declarațiune privată lăsată la voința testatorului! Data devine deci o declarațiune de voință după placul testatorului. Aceasta este teoria lui Planck și Strohal. E o concepțiune germană.

Pentru a o acceptă trebuie să o liberăm de ideea tradițională că bazele interpretării trebuie caute în intențiunea presumată a legiuitorului, căci se știe că autorii codului civil german, neprimind decât cu regret testamentul olograf, n'au putut voi a o admite decât cu formalismul strâns și riguros ce aveă în teoria franceză.

Așa s'ar putea zice cu drept cuvânt, că hotărîrea Trib. Imperial din 1902 că dacă § 2231 - 2 a modificat puțin termenii art. 970 francez, asta nu se poate explica decât prin intențiunea de a respinge atențiunile ce jurisprudența franceză adusese sistemului său și cu scop de a agrava încă formalismul instituțiunei. Pentru a respinge acest procedeu de argumentare și rezerva ca și Kammergerichtul, trebuie desigur a interpreta legea ca o formă abstractă, pe care avem misiunea de a o pune în corelațiune cu exigențele vieții, în afară de orice îngustime de intenție ce s'ar putea atribui legiuitorului. Această interpretare largă, singura adevărat științifică, prin acest studiu o revindic atât pentru dreptul german cât și pentru cel francez și ca urmare și pentru cel românesc, și zicem; testamentul olograf a fost admis pentru a satisface libertatea testatorului, e unul și indivisibil, testatorul nu a voit și nu a făcut decât un act, și această unitate se relevă prin unitatea datei pusă operei lui. Pentru a-l îndepărtă, ar tre-

1) Vezi «Reichsgericht», 7 Aprilie 1902, în *Entscheidungen des Reichsgerichte in Zivilischen*, t. L. I, pag. 166 seq.

bui un text imperios, care să aducă o împedicare libertății testatorului, împedicându-se ca prin unitatea datei, să dea după voia lui unitatea juridică dispozițiilor testamentare, intervenite chiar la diverse intervale. Atunci pentru ce judecătorul n'ar da testatorului libertatea și siguranța că ceea ce va face el va fi respectat!

HIPPOLYTE G. NICOLEANU

Doctor în drept dela facultatea din Paris.
Avocat.

JURISPRUDENȚA ROMÂNĂ

INALTA CURTE DE CASAȚIUNE ȘI JUSTIȚIE

SECȚIUNEA I

Audiența dela 6 Aprilie 1915

Președinta d-lui C. R. Manolescu, președinte

Aurel Ernescu cu Comunitatea bulgară din Brăila

BISERICI. — PERSONALITATE JURIDICĂ. — COMUNITATEA BULGARĂ DIN BRĂILA. — ART. 1 L. CLERULUI MIREAN. — ART. 15 DIN REGULAMENTUL ACESTEI LEGI ȘI ART. 37 REGUL. EPITROP. BISERICESȚI.

Prin legea clerului mirean din 1906, legiuitorul declarând că bisericile sunt persoane juridice, aceasta a făcut-o numai pentru bisericile române, a căror dezvoltare a constituit singura sa preocupare, și nici din art. 15 al regulamentului acestei legi, nici din art. 37 din al regulamentului epitropiilor bisericești nu se poate trage concluzia că, prin legea clerului mirean, s'a dat personalitate juridică tuturor bisericilor ortodoxe din țara noastră, independent de naționalitatea fondatorilor lor.

Prin urmare, tribunalul interpretează greșit dispozițiile de lege citate mai sus, când se întemeiază pe ele pentru a hotărî că Comunitatea bulgară din Brăila are calitatea de persoană morală.

No. 242. — Casată, în urma recursului făcut de Aurel Ernescu, sentința tribunalului Brăila, secția I, No. 199 din 1914, dată în procesul cu Comunitatea bulgară din Brăila.

S'au ascultat: citirea raportului făcut în cauză de d-l consilier B. Bossy; d-l avocat Petrescu, din partea recurentului, în dezvoltarea motivului de casare; d-l avocat Deleanu, pentru intimată, în combateri.

Curtea, deliberând,

Asupra motivului de casare invocat:

«Am contestat înaintea tribunalului calitatea de persoană

morală a Comunității bulgare din Brăila și deci i-am contestat dreptul de a putea stă în instanță și a pune concluziuni. Tribunalul, urmând concluziunile părții adverse, consideră că, conform art. 49, 6 și 15 din legea clerului mirean și regulamentul acelei legi și art. 37 din regulamentul epitropiilor bisericești, Comunitatea bulgară din Brăila, care are și administrația bisericii bulgărești, este persoană juridică și ca atare are dreptul a figura în justiție.

«Din economia întregii legi a clerului mirean din anul 1906, reese că legiuitorul nu s'a preocupat decât de modul de a îmbunătăți soarta clerului român, precum și de a pune sub supravegherea Casei Bisericeii averile aparținând epitropiilor bisericești române; că nu a fost în intențiunea legiuitorului de a acorda calitatea de persoană juridică bisericilor și comunităților străine, căci dacă legiuitorul voia să acorde această calitate, ar fi spus-o categoric, atât în vreunul din numeroasele articole ale legii, sau în expunerea de motive, etc. În orice caz, chiar dacă s'ar admite, prin imposibil, că biserica bulgară este persoană juridică, nu se poate susține că Comunitatea bulgară, cu care eu am contractat, fiind că administrează averea bisericii, este persoană juridică».

Având în vedere că, prin sentința supusă recursului, tribunalul Brăila, secția I, judecând ca instanță de apel, a admis ca fondată acțiunea prin care comunitatea bulgară din Brăila a cerut ca recurentul Aurel Ernescu să fie obligat a-i plăti suma de 1.200 lei, ce reprezintă chiria unui imobilul ce i-a închiriat;

Având în vedere că, între alte mijloace de apărare, recurentul a invocat la tribunal și pe acela care face obiectul acestui prim motiv de casare și anume că comunitatea bulgară din Brăila nu are calitatea de persoană juridică și deci nu poate reclama în justiție;

Având în vedere că tribunalul, întemeindu-se pe art. 6 și 49 din legea clerului mirean, pe art. 15 din regulamentul acelei legi și pe art. 37 din regulamentul epitropiilor bisericești, hotărăște că bisericile, atât cele române, întreținute de stat sau comune, precum și cele întreținute de particulari cu fonduri proprii, independent de naționalitatea fondatorilor, sunt persoane juridice, destul numai să fie o biserică ortodoxă a răsăritului, și în consecință, tribunalul găsește că, în speță, Comunitatea, care reprezintă biserica bulgară din Brăila, este persoană juridică și deci are calitatea de a figura în instanță;

Considerând că din toate dispozițiunile cuprinse în legea clerului mirean, și în special din art. 1, rezultă că legiuitorul a înțeles să se ocupe prin acea lege numai de bisericile române, iar nu și de celelalte biserici ortodoxe;

Că, prin urmare, dacă art. 49 din acea lege declară categoric că bisericile sunt persoane juridice, aceasta o face numai pentru bisericile române, a căror dezvoltare a constituit singura preocupare a legiuitorului nostru dela 1906, când a alcătuit legea clerului mirean;

Considerând că nici art. 15 din regulamentul legii clerului mirean, nici art. 37 din regulamentul episcopilor bisericești, citate de tribunal în sentința sa, nu pot să ducă la concluzia că, prin legea clerului mirean, s'a dat personalitatea juridică tuturor bisericilor ortodoxe din țara noastră, indiferent de naționalitatea fondatorilor lor;

Considerând că, dacă legiuitorul ar fi voit, prin legea clerului mirean, să dea, în bloc, personalitate morală tuturor bisericilor ortodoxe ale răsăritului, ceea ce constituie o derogare dela principiul că personalitatea morală, sub imperiul codului civil, trebuie acordată printr'o lege specială și pentru fiecare instituțiune în parte, o asemenea derogare trebuia să fie prevăzută expres în legea clerului mirean ceea ce nu există;

Că, prin urmare, tribunalul a interpretat greșit dispozițiunile de lege citate mai sus, când s'a întemeiat pe ele pentru a hotărî că comunitatea bulgară din Brăila are calitatea de persoană morală recunoscută prin chiar legea clerului mirean;

Că motivul de casare fiind fondat, cată să fie admis. Pentru aceste motive, casează.

CURTEA DE APEL DIN IAȘI

SECȚIUNEA I.

Audiența dela 10 Martie 1915

Președinta d-lui I. T. Burada, prim-președinte

Ministerul public cu Măgărdici Bagdadian și alta

BIGAMIE. — CĂSĂTORIE. — ACȚIUNE ÎN NULITATE. — MINISTER PUBLIC. — ART. 172 C. CIV.

Acțiunea ministerului public în nulitatea unei căsătorii pentru bigamie, în cazul când soțul prejudiciat prin a doua căsătorie a încetat din viață, e admisibilă, de oarece art. 172 din codul civil stabilește numai că acțiunea procurorului trebuie să se producă în timpul vieții soților din a doua căsătorie, iar nu în timpul vieții soțului în prejudiciul căruia căsătoria a doua a fost contractată. Prin urmare, *a fortiori* urmează a se aplica acest

principiu în cazul desfacerii căsătoriei dintre soțul bigam și prima sa soție.

Curtea,

Având în vedere apelul procurorului tribunalului Roman, în contra sentinței acelu tribunal No. 245 din 1914¹⁾, prin care s'a respins cererea Ministerului public de a se anula căsătoria dintre Măgărdici Bagdadian și Lița Bagdadian născută Alaci, contractată la 18 Octombrie 1906, după cum se constată din actul de căsătorie a primăriei Roman No. 99 din 1906;

Având în vedere că, Curtea de apel din Iași secția I-a prin decizia penală No. 94 din 1913, constatând că Măgărdici Bagdadian, s'a căsătorit a doua oară în 1906 cu Lița Alaci, l-a condamnat la un an închisoare corecțională pentru delictul de bigamie în baza art. 271 c. pen.; că, deciziunea Curței de apel rămânând definitivă, procurorul tribunalului Roman a cerut anularea celei de a doua căsătorii;

Având în vedere că Măgărdici Bagdadian susține că, cererea de anulare a căsătoriei a doua e inadmisibilă pentru motivul că prima căsătorie s'a desfăcut în urma deciziunii Curței prin care a fost condamnat pentru delictul de bigamie;

Având în vedere că din certificatul Patriarhiei Armene din Constantinopol din 24 August 1913, se constată că s'a desfăcut căsătoria dintre Bagdadian Măgărdici și prima sa soție Șohagat;

Având în vedere că, după art. 130 c. civ., nu este ertat de a trece în a doua căsătorie, fără ca cea dintâi să fie desfăcută; că nulitatea stabilită de lege prin acest articol este absolută;

Având în vedere că procurorul după art. 172 c. civ., în caz de bigamie, are dreptul să ceară nulitatea căsătoriei în timpul vieții ambilor soți; că legea având scopul ca să facă să înceteze o dezordine, care dispăre însă prin încetarea din viață a unuia din soți, ministerul public este obligat ca să intenteze acțiunea în timpul vieții soților; că acțiunea procurorului, e însă admisibilă în cazul când soțul prejudiciat prin a doua căsătorie a încetat din viață; că, pentru a putea fi înlăturată ar trebui să fie un fine de neprimire altul de cât acel prevăzut de art. 172 c. civ., care stabilește

¹⁾ Vezi *Dreptul* No. 68 din 1914, p. 543.

numai că acțiunea procurorului trebuie să se producă în timpul vieții soților din a doua căsătorie, iar nu în timpul vieții soțului în prejudiciul căruia căsătoria a doua a fost contractată; că, *a fortiori*, urmează a se aplica acest principiu în cazul desfacerei căsătoriei prin divorț dintre soțul bigam și prima sa soție;

Având în vedere că apelul procurorului fiind întemeiat, de oarece are dreptul de a cere anularea căsătoriei, urmează a se admite apelul și în consecință a se reformă sentința tribunalului și a se admite acțiunea în anulare pe care a formulat-o;

Pentru aceste motive, redactate de d-l consilier D. Volanschi, în majoritate, admite apelul și acțiunea și anulează căsătoria, etc.,

Semnați: M. Ionescu-Ghinea, D. Antonescu, D. Volanschi.

Opiniune.

Având în vedere că prima căsătorie a lui Măgărdici Bagdadian cu prima sa soție Sohagat, s'a desfășurat după cum se constată din certificatul Patriarhiei armenice din Constantinopol din 24 August 1913;

Având în vedere că din extractul de căsătorie No. 2 din 22 Februarie 1915 eliberat de epitropia bisericii armenice din Rusciuc, se constată că Sohagat, prima soție a lui Bagdadian în urma desfacerei căsătoriei s'a căsătorit la rândul ei cu Hariton Avac Chemathi;

Având în vedere că dacă prin art. 172 c. civ. se dă drept ministerului public de a cere nulitatea căsătoriei de a doua, aceasta desigur este făcută numai în interesul social și pentru a face să înceteze un desordin; or nu este în general desordine decât atât timp cât durează prima căsătorie, dar odată prima căsătorie desfășurată prin despărțenie, nu mai este nici un scandal social.

Având în vedere că chiar declarându-se astăzi nulă căsătoria dintre Măgărdici Bagdadian și Lița Măgărdici, aceasta nu ar avea nici un rezultat practic, căci astăzi, după declararea de nulă și neavenită această căsătorie, nimic nu ar mai împiedeca pe Măgărdici și pe Lița a contracta o nouă căsătorie valabilă.

Pentru aceste motive suntem de părere a se respinge apelul.

Semnați; I. T. Burada, D. Grigorovici.

BULETINUL PUBLICAȚIUNILOR JUDICIARE

Tribunalul Ilfov, secția II com.

No. 3384. — 1915 Aprilie 24.

Având în vedere petiția înregistrată la No. 5569 din 1915, prin care d-na Roza Mihăilescu cere a se face formalitățile prescise de art. 355 c. com, cu privire la o cambie, în valoare de lei 1.000, emisă în ordinul său, având termenul de plată deschis, ce a pierdut sau i s'a sustras.

Având în vedere că, după art. 354 c. com., proprietarul unei cambii pierdută sau sustrasă, poate cere anularea ei, în mâinele oricui s'ar găsi, dacă va dovedi înaintea tribunalului, atât proprietatea cambii, cât și pierderea sau sustragerea ei;

Având în vedere că petiționara a dovedit astăzi verbal înaintea noastră, atât pierderea cambiei în chestiune, cât și proprietatea ei.

Văzând și art. 355 din codul comercial.

Pentru aceste motive,

Noi, președintele tribunalului comercial Ilfov, secția II,

Ordonăm, că oricine posedă o cambie de lei 1.000, emisă în ordinul d-nei Roza Mihăilescu, având termenul deschis și scrisă de Dumitru Stătescu, să o prezinte până în termen de 40 de zile dela publicarea acestei ordonanțe, la Grefa tribunalului Ilfov, secția II comercială, înștiințând că, în lipsă de neînfațișare, ea se va declara nulă și fără tărie în mâinele oricui s'ar găsi.

Această ordonanță se va afișa și publica în jurnalul *Dreptul și Acțiunea*.

Președinte, T. MAGHERU

Grefier, V. N. Ionescu

BIBLIOGRAFIE

Noțiuni de drept administrativ, de Anibal Teodorescu, docent universitar, conferențiar de drept public la facultatea din București, avocat. 1 vol. în 8° de 238 pag. — București, 1915. Tip. «Eminescu».

Lucrarea d-lui Anibal Teodorescu, apărută sub titlul de mai sus, este a doua ediție, revăzută și adnotată, a părții întâi din Cursul profesat la Facultatea de drept, coprinzând principiile generale. Deși ea se adresează în special studenților, nu mai puțin va putea fi consultată cu profit de toți aceia pe cari îi interesează chestiunile administrative.

Prețul volumului: lei 7.